

FYSIS

Aristotelés poukazuje na rozdíl mezi „věcmi“ (TA ^HENA), které vznikly resp. zrodily se a rostou (TÓN FYOMENÓN GENESIS), a věcmi které (jsou pouhými hromadami – to dodávám jen já), a vidí je v tom, že ty poslední „rostou“ jen přidáváním a dotykem, zatímco ty první rostou srůstáním (SYMFYSIS). Pokusme se navázat na tuto myšlenku, která ostatní je starší; najdeme ji už u Hérakleita, který má za to, že (bez LOGU, to zase vkládám já, ale jen cituji z jiného zlomku) ani „nejkrásnější krásný svět“ (KALISTOS KOSMOS) by nebyl leč hromadou náhodně rozházených věcí. Podle Hérakleita je to LOGOS, který má rozhodující úlohu v procesu, jímž se něco, co by bylo pouhou hromadou, stává skutečným „světem“ (tedy celkem veškeré skutečnosti). Tak bychom mohli říci, že pro Hérakleita je zárukou zrodu a růstu (tedy toho, čemu Řekové říkali FYESTHAI) je LOGOS. Vzniká otázka, zda Aristotelés užívá na tomto zmíněném místě slova FYSIS ve stejném významu, v jakém Hérakleitos v citovaném zlomku užíval slova LOGOS, anebo – jde-li o významy rozdílné, byť nějak spolu souvisící – v jakém vlastně vztahu tyto dva významy jsou. Opustíme-li však tento v podstatě historický zájem a začneme-li uvažovat, jakým způsobem bychom mohli uvedených dvou termínů užívat pro svou aktuální myšlenkovou, filosofickou potřebu, je zřejmé, že musíme přestat s dosavadní (ale velmi dlouhou) praxí, která překládá slovo FYSIS do latiny (a po malých úpravách do mnoha dalších evropských jazyků) jako natura (fr. nature, ang. nature, něm. Natur etc.) a v našich podmínkách do češtiny jako ‚příroda‘, přičemž přírodu, přírodnost a přirozenost chápeme jako protivu k umělosti, kterou ovšem odvozujeme výhradně od člověka. Tak dochází totiž k tomu, že člověka myslíme jako vyděleného ze vší ostatní skutečnosti, zatímco popravdě je člověk jen některými znaky vydělen ze světa živých bytostí, ale základní cézura probíhá mezi neživými skutečnostmi a živými bytostmi. Je ovšem pravdou, že tato cézura není absolutním předělem (proto Teilhard mluví o „předživém“, prévivant), ale to nám nesmí zakrývat ten původní význam slova FYSIS (a dokonce i původní, protože etymologický význam latinského termínu natura, odvozeného od slovesa nasci, a rovněž etymologickou vazbu českého slova ‚příroda‘ na sloveso roditi se resp. při-roditi se). Obrovský rozdíl mezi sférou živého a sférou neživého je dnešním užíváním slova ‚příroda‘ setřen natolik, že dokonce mluvíme o „přírodě neživé“ a „přírodě živé“. To není jen záležitost terminologická, nýbrž jde o určitou myšlenkovou a dokonce celoživotní orientaci.

(Písek, 030706-1.)